

HØSTINGSSKOG

Høstingsskog er lauvskog der trærne jevnlig ble høstet ved “styving” eller “stubbelauving”, henholdsvis såkalt styvingsskog og stubbeskuddskog. Styvingstrær høstes ved at greiner blir kuttet av trestammen med noen års mellomrom og brukes til husdyrfôr (“lauving”, ”rising”) eller til produksjon av bast, reip og til ulikt emnevirke. Bark kunne høstes til never eller til garving. Stubbeskuddskoger er høstingsskoger med flerstammede trær som ble høstet ved basis, enten for bruk til fôr eller til virke til tønnebåndproduksjon (bandstaker av hassel). Dette var tidligere en utbredt produksjonsform. Dette er driftsformer som har opphørt i dag, og høstingsskogene er dermed en naturtype i sterk tilbakegang.

<p>Fakta om biologiske og økologiske forhold</p>	<p>Høstingsskoger har hatt stor betydning opp gjennom historien. Sanking av fôr til husdyr har vært nødvendig helt siden jordbruket ble introdusert for ca. 4000 – 5000 år siden og har vært en viktig del av en omfattende utmarksbruk. De vanligste styvingstrærne var ask, alm, lavlandsbjørk og selje, men også rogn, osp og delvis svartor, lind og eik ble styva. Lauvingen har vært opprettholdt på mange gårder med begrunnelse i småkighet, variasjon i kosten og god mineraltilgang, særlig for syke dyr for å øke appetitten og for sikre en bedre helse. Ofte utviklet man høstingsskog i brattlendt, steinete terreng på grov ur der forholdene ikke egnet seg til slått eller beite. Fordi trærne blir gamle knytter det til seg mange arter av særlig lav, sopp og midd, hvor mange er rødlistet. Vi finner også hulerugende fugler som kattugle og kvinand her samt flaggermus arter.</p> <p>Høstingsskogene hadde størst betydning på 17-1800-tallet da behovet for husdyrfôr og emnevirke var på det sterkeste. Lauving er en svært arbeidskrevende driftsform, og det vil bare være i spesielle tilfeller at tradisjonell lauving med bruk av fôret kan opprettholdes.</p>
 <p><i>Hagemark/høstingsskog i Mokleiv, Suldal kommune, Rogaland, 2010. Området er en mosaikk med små fragmenter av høstingsskog (styvingstrær i ur), hagemark (tresatt beitemark) med styvingstrær og lauving (slåttemark med styvingstrær). Foto:Leif Hauge.</i></p>	<p>Fra å ha vært både typiske og karakteristiske deler av det norske kulturlandskapet både visuelt og funksjonelt, har høstingsskoger lite omfang i landskapet i dag. Det samme gjelder også andre områder med styvingstre (eksempel lauvinger, dvs slåttenger med styvingstre, samt allèer, klynger med styvingstre og enkeltstående styvingstre). Lauvingen har holdt seg på Vestlandet helt opp til vår tid, selv om omfanget ble betydelig redusert etter andre verdenskrig. Vi finner også fortsatt rester av denne på Øst- og Sørlandet.</p>
<p>Hva truer naturtypen?</p>	<p>Gjenværende høstingsskoger både i Norge, og i Europa for øvrig, trues i dag av mangel på bruk. Styvingstrær som ble beskåret for å få fram ekstra mange greiner og mye fôr, vil etter 20-30 år med manglende høsting (styving), utvikle en krone med et omfang og en vekt som ikke står i forhold til stamme og rotnett. Kronen kan etter hvert bli for tung for treet å bære. Særlig i bratt og steinet terreng med dårlig rotfeste, kan dette føre til vindfall og rotvelt.</p> <p>Med økende alder og manglende innsats for rekruttering av styvingstrær, vil styvingsskogene i stadig større grad bestå av eldre styvingstrær hvor råde, greinbrekk og omfattende forfall i tresjiktet blir vanlig. Stubbelauving er opphørt og stubbeskuddskoger gror igjen. Høstingsskogene er videre</p>
 <p><i>Gjengroing er en alvorlig trussel mot gjenværende høstingsskoger, styvingstrærne og det arts mangfoldet som slike kulturmarker utgjør.</i></p>	

<p>Listeid naturreservat, Lista 2010. Foto:LeifHauge.</p>	<p>truert gjennom treslagsskifte og andre arealbruksendringer.</p>
<p>Historie/aneddote</p> 	<p>Styving (naving, kylling, piling) er forming av høstingstrær (styvingstrær) ved kutting av hovedgreiner oppe i treet, men også til forhøsting, det vil si lauving og rising.</p> <p>Styvingstre er lauvtre som har blitt formet ved tilbakeskjæring av greiner og høstet med bestemte intervall i en bestemt hensikt, enten for å skaffe husdyrfôr; lauv, ris, beit eller skav), bark (til garving av fiskegarn og huder)</p> <p>Lauving er forhøsting av ca. 5 år gamle kvister med lauv (først og fremst i juli-september). Lauving kunne foregå ved at greiner og kvister ble kuttet av fra større trær (styving), eller ved at ungt lauvkratt ble kuttet av ved basis (stubbelaoving). Lauv ble også høstet ved at trær ble høgd eller kvistet. De fleste lauvtreslag ble brukt til lauving.</p> <p>Navskog er vanligvis lauvskog dominert av edellauvtrær som ble utnyttet ved allsidig, men gjerne intensiv høsting av tresjiktet. Skogsinteriøret ble spesielt da det gjerne kom til å bestå av monumentale og formfulle styvingstrær.</p>
<p><i>Kristian Lee lauvet helt frem til 1990-årene. Eldre gårdbrukere er uvurderlige informanter når det gjelder å få formidlet kunnskap om eldre tiders driftsteknikker i landbruket. Lee, Arnafforden, Vik. Foto:Leif Hauge.</i></p>	<p>Skuddskog er ungt lauvtreoppslag som ble brukt til lauving eller annet emnevirke med jevne mellomrom ved avhogging av unge, rette skudd ved roten (stubben). Teknikken ble brukt på treslag som hadde lett for skudd-danning som selje, gråor og hassel.</p> <p>Snelskog er et lokalt vestnorsk navn på område med skuddskog fortrinnsvis av gråor, som ble lauvet. Avkuttingen skjedde ved basis og stimulerte til et rikt oppslag av nye, unge rot- og stubbeskudd.</p>
	<p>Rising er forhøsting av ca. 5 år gamle kvister med knopper (ris, beit, brøn) vinterstid eller tidlig om våren (vanligvis februar-april). Risikvistene ble brukket sammen til små risbunter og gitt til dyra i frisk tilstand. Særlig alm og bjørk ble brukt til rising.</p> <p>Risping er høsting av fôr ved at bladene tidlig om høsten (august-september) blir rispet av med hånd, raket sammen på bakken, samlet i sekker og tørket. Det kunne foregå de årene trærne ikke ble lauvet. Alm var mest brukt.</p> <p>Rakelauv er nedfallent lauv som ble rakt sammen i store hauger og samlet i sekker om høsten i tørrvær. Rakelauv ble brukt som strø i fjøsene. Folk brukte særlig gråor, men også osp og bjørk.</p>
<p><i>Med økende alder og manglende tradisjonell bruk vil høstingsskogene i stadig større grad bli utsatt for vindfall, greinbrekk og råte. Etablering av rekrutteringstrær blir viktig. Foto: Leif Hauge.</i></p>	<p>Skaving er avkutting av greiner (styving) og siden flekking av barken med skavjern (januar-februar). Barken ble gitt som fôr i frisk tilstand, ofte blandet med vann (sørpe). Almebark ble sett på som særlig verdifullt, men andre lauvtrær ble også brukt.</p> <p>Snidel (lauvkniv) er en buet, bred og kraftig kniv med gjennomgående blad og krok i enden, brukt til lauving og rising.</p>
	<p>Kjerv er en samling lauvkvister (bunt), ikke lengre enn ca 1,5 m med en friskvekt på 6-7 kg og en størrelse som var lik et armomfang (voksen).</p> <p>Band er en ung, tynn, myk og smidig lauvkvist av bjørk, rogn eller hegg som en brukte til å binde sammen lauvkjerv med. Kjervet ble bundet slik at det kunne henges til tork og fraktes.</p> <p>Bandaskog er hasselskog brukt til "produksjon" av unge rette skudd av hassel for videre tilvirking til tønnebandproduksjon. Band ble også brukt om tønneband.</p> <p>Tjug er 20 kjerv, men det skulle som regel inkludere et ekstra tellekjerv slik at det faktiske tallet ble 21. Noen steder skulle en voksen mann lauve ni tjug om dagen. Andre steder ble 100 kjerv sett på som et godt dagsverk.</p>
<p><i>Granplanting i tidligere høstingsskog. Leikanger. 2009. Foto:Leif Hauge.</i></p>	<p>Rauk er en kjegleformet stakk for oppbevaring av lauvkjerv (vanligvis bjørk eller or) til vinteren. Rauket bestod gjerne av 200-300 lauvkjerv, men størrelsen kunne variere.</p> <p>Raukstø er faste lagringsplasser i utmark for oppsetting av lauvrau. Marka ble jevnet ut og ofte bygd opp med stein</p>
<p>Ansvar</p>	<p>DN har det overordnede ansvaret med å følge opp handlingsplanen for høstingsskog, fylkene har ansvaret for den praktiske gjennomføringen i sitt fylke.</p>
<p>Kontaktpersoner</p>	<p>DN: Lise Hatten. Fagmiljø kontakter: Ingvild Austad og Leif Hauge, Høgskulen i Sogn og Fjordane</p>